

Poticanje čitanja književnih tekstova u visokoškolskim knjižnicama (uz primjer dobre prakse)

STRUČNI RAD

Primljen: 15. 1. 2025.

Prihvaćen: 13. 5. 2025.

UDK

027.7:028-057.875

<https://doi.org/10.59549/n.166.1-2.9>

Zorica Antulov, mag. bib.

Znanstvena knjižnica Sveučilišta u Zadru

Ogranak Novi kampus, Zadar

zantulov@unizd.hr

Sažetak

Brojna istraživanja čitanja u slobodnom vremenu studenata ukazuju na nedovoljno izražen interes za ovaj vid aktivnosti. Budući da nam čitanje kao ljudskoj vrsti nije predodređeno, da ga je nužno učiti i da svako zastajanje u tom pogledu znači ujedno i zaostajanje te vraćanje unatrag, kod studenata, kao budućih akademskih građana, ono ne bi smjelo biti zapostavljeno. To se osobito odnosi na čitanje književnih tekstova zbog njihova specifična jezika, njihove estetičnosti i niza dobrobiti koje upravo oni imaju za umni i duhovni razvoj osobe. Osnovni cilj ovog rada jest ukazati na važnost poticanja čitanja književnih tekstova kod studenata, na doprinos koji pritom mogu dati visokoškolske knjižnice kao i na važnost navođenja primjera dobre prakse.

Ključne riječi: čitanje kod studenata; čitanje u slobodno vrijeme; visokoškolske knjižnice.

Uvodna riječ

Napredak ljudske rase uvjetovan pojavom čitanja neupitan je. Naime, razvitkom čitanja dolazi do procesa neuroplastičnosti mozga kojom se njegova struktura trajno mijenja (Wolf, 2019). Ipak, ta promjena nije nasljedna (Dehaene, 2013) pa premda u vremenskom periodu kraćem od jedne sekunde neuroni uspijevaju prepoznati napisano, što ukazuje na spremnost ljudskog mozga da razvije sposobnost čitanja, čitanje nam kao ljudskoj vrsti nije unaprijed predodređeno (Peti-Stantić, 2019). Budući da u mozgu nemamo ugrađenu strukturu koja bi nam omogućila čitanje, učenje čitanja zahtijeva kod svakog pojedinačnog ljudskog bića uloženi trud. Ipak, čestim čitanjem taj proces postaje sve jednostavniji. Dolazi do automatizacije radnog pamćenja koje potom utječe na sve bolje razumijevanje i doživljavanje teksta, riječi i njihovih značenja (Kovač, 2021). Proces čitanja dovodi do povezivanja i osnaživanja neuronskih mreža za jezik i vizualnu percepciju. Međutim, vrijedi i obrnuto: što manje čitamo, one sve više slabe (Stantić i Peti-Stantić, 2021). Na to nam ukazuje i fenomen koji se naziva „začarani krug čitanja“ (Vuković, 2023). Naime, istraživanja dokazuju kako dobri čitatelji s vremenom čitaju sve više i sve bolje razumiju pročitano, ali dokazuju kako vrijedi i obrnuto: razumijevanje teksta slabi što je čitanje rjeđe. Kad je riječ o studentskoj populaciji, generaciji mladih ljudi koja se školuje na visokoškolskim ustanovama, logično je da oni moraju čitati. Moraju čitati da bi mogli razumjeti i naučiti gradivo. Dobrobiti čitanja, neovisno o tome je li riječ o znanstvenom, stručnom, popularno-znanstvenom ili pak književnom tekstu, višestruke su: povećava se vokabular, usvajaju se gramatički obrasci i pravopisna pravila, a razvija se i osjećaj za strukturu teksta. Međutim, tek čitanje književnih tekstova omogućuje susret sa stilski raznovrsnim tekstovima te s tekstovima koji donose uvide u različite sudbine, prateće emocije i životne odluke likova. Takvi tekstovi ponekad mogu djelovati i biblioterapijski (biblio = knjiga i therapeia = liječenje), ali i utjecati na razvoj tolerancije i empatije. Oni, nadalje, mogu motivirati na djelovanje, razvijati kritičnost, utjecati na argumente, a uvidom u druge kulture i stilove života i na otkrivanje novih perspektiva. Oni utječu i na maštovitost i kreativnost čitatelja. Mnogobrojne se funkcije čitanja isprepliću, dakle, uvijek na dobrobit i obogaćenje čitatelja. Sve navedeno predstavlja razlog zbog kojeg studenti ne bi trebali prestati čitati i takve tekstove. Pa ipak, zbog opsežnih obrazovnih zadataka i nedostatka slobodnog vremena studenti za čitanje često biraju kratke tekstove dostupne na suvremenim medijima, a čitanje im karakterizira brzina, površnost i fragmentarnost. Visokoškolske knjižnice, koje već odavno nisu tek prostori u kojima se pohranjena literatura čuva i daje na korištenje, već istinski partneri u obrazovanju studenata, mogle bi u spomenutim činjenica-

ma osjetiti poziv na djelovanje te, na niz sebi svojstvenih načina, promovirati čitanje književnih tekstova i dati svoj doprinos poticanju čitalačke pismenosti studenata.

Čitanje i čitalačka pismenost: definiranje pojmova

Da bismo mogli razumjeti važnost čitanja, svih njegovih vrsta i funkcija, otkriti razloge zbog kojih je upravo ovaj izum, koji je otkriven prije nekoliko tisuća godina, doveo do povećanja kolektivnog ljudskog znanja (Stantić i Peti-Stantić, 2021) i značajnog napretka ljudske vrste, ponajprije ga je potrebno definirati.

Prema K. Kuvač Levačić, čitanje je sposobnost koja čovjeku omogućava dešifriranje dogovorenog sustava znakova i njegovo pretvaranje u smislene poruke (Kuvač-Levačić, 2013). M. Čudina–Obradović u čitanju prepoznaje složeni proces obrade podataka u kojem se istodobno isprepliću jednostavni i viši procesi obrade podataka: tehnike čitanja s razumijevanjem pročitano (Čudina-Obradović, 2002).

Pod pojmom čitalačka pismenost podrazumijeva se sposobnost razumijevanja teksta, njegova korištenja, promišljanja, vrednovanja kao i osobnog angažmana tijekom čitanja u svrhu ostvarenja osobnih ciljeva, razvoja potencijala, znanja i veće aktivne društvene angažiranosti (PISA, 2018). Pojam se sastoji od dva dijela od kojih drugi na određeni način mijenja značenje prvog. Naime, koncept čitalačke pismenosti odnosi se na cijeli raspon kognitivnih i jezičnih kompetencija koji uključuje i osnovno dekodiranje, ali i poznavanje i razumijevanje kako riječi i gramatike, tako i većih jezičnih i tekstualnih struktura. Ona uključuje sposobnost odabiranja adekvatnih strategija tijekom procesiranja tekstova. Njime se spajaju kognitivna obilježja procesa čitanja i njegova kreativna, konstruktivistička priroda (Babić i Baucal, 2010). Između elementarne pismenosti (osnovne sposobnosti čitanja) i sposobnosti dubinskog čitanja tekstova postoji duboki jaz. Čitatelj koji ima sposobnost elementarnog čitanja uspješno će primati jednostavne informacije, biti sposoban shvatiti jednostavne priče, reklame, objave na društvenim mrežama i slične jednostavnije tekstove, bez potrebe za većim intelektualnim naporom (Peti-Stantić, 2019). Riječ je, dakle, o razini čitanja koju često ne doživljavamo čak ni kao pravo čitanje jer je karakterizira letimično i površno pronalaženje informacija. Čitalačka pismenost uključuje elementarnu pismenost, ali obuhvaća i dubinsko ili uživiljeno čitanje (Kovač, 2021). Riječ je o čitanju s razumijevanjem koje traži čitateljevu pažnju, promišljanje teksta i donošenje vlastitog suda o njemu. Jedino takvo čitanje omogućuje užitak čitanja, dovodi do obogaćivanja vokabulara novim riječima ili pridružuje nova značenja otprije poznatim riječima. Ovakvim čitanjem se potiče i razvoj empatije, omogućuje ulazak u svjetove koje fizički ne bismo bili u mogućnosti doživjeti te se potiče intelektualni razvoj pojedinca (Stantić i Peti-Stantić, 2021). Njime se razvija

analitičko mišljenje i sposobnosti predviđanja (Grosman, 2010). Čitalački pismen pojedinac ne samo da umije otkriti smisao teksta, već nerijetko ima i sposobnost čitanja između redova i otkrivanja svrhe teksta (Dimzov, 2016). Zbog svih dobrobiti koju čitateljski pismeni pojedinci postižu, ponajprije na osobnoj razini, a potom i na široj, društvenoj razini, čitanje, osobito ono dubinsko, često temeljeno i iznimno snažno prakticirano upravo na kvalitetnim književnim tekstovima, treba poticati tijekom svih životnih razdoblja. Studentsko doba pritom nikako ne smije biti iznimka.

Čitalačka pismenost studenata i poticanje čitanja književnih tekstova u visokoškolskim knjižnicama

Zbog spomenute činjenice da je čitanje aktivnost za koju genetski nismo bili predodređeni, a koja iznimno utječe na razvoj ne samo pojedinca, već i cijelog društva, možemo se zapitati o razlozima takvog utjecaja i o dobrobiti koju čitalačka pismenost ima za ljudsko društvo. Studenti, kao budući akademski građani, nositelji novih ideja i društvenog napretka, svakako bi trebali predstavljati onaj čimbenik društva kod kojeg bi ovakva pismenost trebala biti osobito razvijena. Međutim, vrijeme za čitanje književnih tekstova, za koje je rečeno da iznimno utječu na razvoj čitateljske pismenosti, mnogim studentima ulazi u područje slobodnog vremena, a njega, tijekom studiranja nema puno. (Riječ je, naravno, o onim studentima kojima takvi tekstovi nisu dio studijskog plana i programa.) Visokoškolske bi knjižnice, kao čuvarice i promicateljice znanja, svjesne svih dobrobiti koje čitanje donosi, trebale ukazati na važnost čitanja u slobodnom vremenu studenata. Kao promicateljice svih oblika pismenosti na akademskoj razini, zajedno s cijelom akademskom zajednicom, ne bi smjele zapostavljati rad na razvoju čitateljske pismenosti. Niz je načina na koje se takva pismenost, kao i razvoj svijesti o važnosti čitanja kod studenata može poticati, a za mnoge od njih upravo su visokoškolske knjižnice ona, na visokim učilištima, za to idealna mjesta.

a) Poticanje čitateljske pismenosti studenata

Tradicionalna vizija knjižnica poima ih kao čuvarice znanja. Tako shvaćene, one imaju za cilj prikupljanje, obradu, čuvanje i davanje na korištenje one knjižnične građe koja zadovoljava potrebe njihovih korisnika. Promjene koje donosi informacijsko doba dovode do određenih preokreta u poslovanju knjižnica, osobito visokoškolskih koje imaju svrhu podupirati znanstveni rad i poslanje svoje matične ustanove (Plaščak i Petr Balog, 2011). U današnjem društvu - društvu koje uči, društvu koje je zbog brze dostupnosti informacija postalo globalno selo (Alić, 2009), osnovna pismenost već odavno nije dovoljna. Ovo je osobito važno istaknuti kad je riječ o

visokoškolskim ustanovama koje podrazumijevaju i najvišu razinu obrazovnog procesa. Sposobnost prepoznavanja, pronalaženja, vrednovanja, organizacije i korištenja raznolikih informacija, čini osnovu informacijske pismenosti (Špiranec i Banek Zorica, 2008) koju svaki suvremeni student mora razviti. Razlikovanje kvalitetnih od nekvalitetnih informacijskih izvora, lakoća njihova korištenja te sposobnost učinkovitog prenošenja informacija drugima, vještine su i znanja koja od njih traži ovaj novi oblik pismenosti. Čitalačka pismenost, o kojoj ovaj rad tematizira, trebala bi biti dio informacijske pismenosti koji se ne bi smio marginalizirati. Studenti, kao mladi članovi akademskog društva, bi trebali imati sposobnost razlikovanja kvalitetnih od manje kvalitetnih književnih tekstova, sposobnost prepoznavanja banalnog i trivijalnog te osjećaj za estetiku i snagu jezika lijepe književnosti. Pa ipak, brojna suvremena istraživanja o čitanju studenata ukazuju na nisku razinu interesa za čitanje književnih tekstova i čitanje općenito. Upravo stoga bi se u zadaći visokoškolskih knjižnica u podupiranju znanstvenog rada i poslanja matične ustanove, trebala prepoznavati i jasno istaknuta i izrečena zadaća poticanja čitalačke pismenosti studenata. Informacijsko društvo, preobrazba visokog obrazovanja do koje dovodi Bolonjski proces, kao i želja Republike Hrvatske za većom konkurentnošću na tržištu znanja, što se može postići tek podupiranjem kvalitete znanstveno-nastavnog postupka, nameće visokoškolskim knjižnicama nove zadaće i visoke standarde poslovanja. U cilju promicanja kvalitete, visoka učilišta, a s njima i visokoškolske knjižnice, podliježu petogodišnjoj reakreditaciji te nizu zakona i strateških dokumenata kojima se propisuju zakonski okviri unapređivanja kvalitete u području visokog obrazovanja (Plaščak i Petr Balog, 2011). Kad se govori o radu na postizanju kvalitete u visokoškolskim knjižnicama, obično se misli na usmjerenost prema višoj razini kvalitete u području izgradnje zbirke, unapređenje novih/starih usluga kao što su npr. međuknjižnična posudba, poučavanje korisnika i dr., adekvatnu adaptaciju i prilagodbu knjižničnog prostora zahtjevima i potrebama suvremenih korisnika, normizaciju knjižničnog poslovanja te na pristup informacijama i njihovu organizaciju.

Ako se, nakon navedenog, vratimo na istaknutu, iznimnu korist koju čitanje ima po ljudsko društvo, ako tome pridodamo i istraživanja koja dokazuju kako čitanje u slobodno vrijeme korelira s akademskim uspjehom studenata: što više čitaju u slobodno vrijeme, to bolji akademski uspjeh postižu (Library Of Congress & Library Of Congress. Center For The Book, S. B. , 2008), možemo se zapitati pridaje li se dovoljna važnost čitanju književnih tekstova na akademskoj razini. Jesmo li na njih zaboravili? Odložili ih za neko drugo životno razdoblje? Naime, brojna istraživanja provedena među studentima, ukazuju na nedovoljno izražen interes za ovaj vid čitanja i čitanje uopće. Tako npr. istraživanje čitanja provedeno među zagrebačkim studentima čiji su rezultati objavljeni 2008. godine, donosi poražavajući rezultat čitanja

u slobodno vrijeme. Naime, tek se deset posto studenata izjasnilo kako to vrijeme provodi čitajući (Bouillet, 2008).

Novije istraživanje čitalačkih navika studenata koje je 2021. godine provela Agencija Kvaka (Begović i Labaš, 2023), a koje je obuhvatilo uzorak od 322 studenata (90,4 % studentica i 9,6 % studenata) donosi nešto bolje rezultate. Ono dokazuje kako je čitanje studentima prihvatljiva aktivnost, no kako im televizijske serije na Netflixu ili boravak u prirodi ipak pričinjavaju veće zadovoljstvo. Dokazuje i kako veći dio studenata ne zazire od čitanja, štoviše, njih čak 58,1 % ističu kako čitaju svakodnevno ili često. Ipak, budući da je riječ o studentskoj populaciji, budućim akademskim građanima, zabrinjava nas njih 19,6 % koji su se izjasnili kako čitaju rijetko ili nikad. Istraživanja čitateljske pismenosti dokazuju kako je ona prediktor profesionalnom uspjehu, kako pozitivno utječe na stav prema studiranju i cjeloživotnom učenju te često dovodi do intenzivnijeg sudjelovanja u društvu i do političkog aktivizma (Pergar i Habela, 2020). Ako dovedemo u vezu ove spoznaje i spomenute rezultate čitanja u studenata, očito je da čitanje studenata u slobodno vrijeme treba čim više poticati. Budući da se čitalačka pismenost učestalim čitanjem i odabirom kvalitetnih književnih djela može dovesti do jedne više razine, treba posebno raditi na poticanju čitanja književnih tekstova, u čemu upravo visokoškolske knjižnice i njihni knjižničari mogu dati veliki doprinos.

b) Razvijanje svijesti o važnosti čitanja književnih djela kod studenata

Proces razvoja čitateljske kulture započinje još u najranijem djetinjstvu (Gabelica i Težak, 2009) i s obzirom na sve dobrobiti čitanja ne bi smio biti zaključen po završetku obveznog obrazovanja. Osobito je bitno istaknuti kako on ne bi smio biti zaustavljen ili sveden tek na određenu nižu razinu ili pak usredotočen na samo jednu određenu vrstu i funkciju, onda kad je riječ o studentima, skupini mladih ljudi koja predstavlja budućnost našeg akademskog svijeta i zalog su napretka našeg društva. Nedostatak slobodnog vremena, kao i zahtjevan sveučilišni program, često studentima dozvoljava usmjerenost tek prema pragmatičnom čitanju (čitanje radi dobivanja informacija i učenja), dok se literarno estetsko čitanje, privremeno ili pak trajno, zaustavlja (Kuvač-Levačić, 2013). Na taj način zaustavlja se i njegovo napredovanje prema višim razinama čitalačke pismenosti. Njemački pedagog Giehrl ističe četiri tipa čitatelja:

- funkcionalno-pragmatični čitatelj kojem tekst služi isključivo za informiranje i kojeg karakterizira informacijsko čitanje

- emocionalno-fantastični čitatelj kojeg karakterizira evazivno čitanje. On odabire trivijalnu literaturu čija je isključiva svrha zabava, a nakon koje često osjeća prazninu. Literarno ga djelo kao jezična umjetnina, ne zanima
- racionalno-intelektualni čitatelj je radoznao, traga za egzaktnim spoznajama. Uglavnom preferira neknjiževne tekstove
- literarni čitatelj doživljava književni tekst kao stilsku i sadržajnu cjelinu. Taj stupanj čitanja književnih djela dosegne mali broj ljudi te ga stoga rijetko srećemo (Kuvač-Levačić, 2013 prema Giehrl, 1968).

Svaka osoba pa tako i svaki student, neovisno o odabranom studiju, u sebi krije „više navedenih čitatelja“ i teško se može svrstati u samo jednu kategoriju. Ipak, napredovanje prema dosezanju najviše razine čitateljske osobnosti, razine literarnog čitatelja, trebao bi biti cilj svakog čitatelja kojem je stalo do vlastite čitateljske pismenosti. Ovo, kao i sve prethodno navedene dobrobiti čitanja, čini razlog zbog kojeg studenti, bez obzira na zahtjevan studijski program, ne bi smjeli prestati čitati književna djela u slobodno vrijeme. Naime, začarani krug čitanja uključuje činjenicu da ako ne idemo naprijed, pa čak ako nam se pritom čini da stojimo na mjestu, mi zapravo idemo natrag (Stantić i Peti-Stantić, 2021). Vođeni ovom mišlju, visokoškolski knjižničari ne bi smjeli zapostaviti svoju ulogu poticatelja čitanja kod studenata i zanemariti doprinos koji baš oni pritom mogu imati. Zbog drugih obveza ili zadataka koje rad u tako profiliranoj knjižnici traži, oni ne bi smjeli prestati stvarati kvalitetnu zbirku knjiga za čitanje u slobodno vrijeme. Također, ne bi smjeli prestati i sami čitati književna djela, paziti na kvalitetu istih i biti ona karika na sveučilištu koja odvodi studente, neovisno o predmetu njihova studiranja, prema estetski i sadržajno pomno odabranoj lijepoj književnosti.

Govoreći o čitanju A. Manguel kaže:

„Čitamo prezrivo, s divljenjem, zanemarivo, ljutito, strastveno, zavidno, gorljivo. Čitamo u izljevima iznenadnog užitka, ne znajući što je izazvalo taj užitak. Čitamo neznalački. Čitamo sporim, dugim pokretima, kao da lebdimo u svemiru, u bestežinskom stanju. Čitamo puni predrasuda, zlobno. Čitamo velikodušno, opravdavši tekst, popunjavajući praznine, ispravljajući pogreške. A ponekad, kad su nam zvijezde naklonjene, čitamo u jednom dahu, s jezom kao da je netko „prošetao po našem grobu“ kao da se pamćenje iznenada oslobodilo iz mjesta duboko zakopanog u nama. Prepoznamo nešto što prije nikad nismo poznavali, ili nešto što smo nejasno osjećali kao treptaj ili sjenu, čiji se sablasni obris diže i vraća u nas prije nego što ga vidimo, ostavljajući nas starijima i mudrima.“ (Manguel, 2001, 315)

Čitanje o kakvom autor govori, čitanje s uživljavanjem, divljenjem, prepoznavanjem, otkrivanjem osobnih dubina, čitanje koje ima moć da ulazi u našu podsvijest, da nas mijenja te da nas prenese u neko sasvim drugo vrijeme i neki sasvim drugi prostor, kao što će npr. otkriće Orkanskih visova odvesti mladu Anitu Desai iz starog delhijskog bungalowa u blistave i sjajne yorkshireske vrištine (Manguel, 2001), sigurno ne pripada pragmatičnom vidu čitanja. Naime, tek čitanjem književnih tekstova čovjek može zaviriti, kako u svijet oko sebe, tako i u svijet osobnih dubina. Čitanjem književnih tekstova on može spoznati ono što mu je o sebi samom naslućeno, ali nespoznato, u ono svoje svjesno, ali i u ono što u njemu leži podsvjesno skriveno. Biblioterapijsko, ljekovito svojstvo teksta, kojim se kroz identifikaciju problema i njegovu projekciju na književni lik postupno dolazi do katarze i snažnijeg uvida u problem kao i u otvaranje novih mogućnosti njegova rješenja (Rudež, 2004), također je rezervirano isključivo za čitanje književnih tekstova. Stoga, u razdoblju velikih životnih promjena koje karakteriziraju studentsko doba, studenti ne bi smjeli biti zakinuti za onaj užitek i blagoslov koji pruža samo i isključivo čitanje takvih tekstova. One visokoškolske knjižničare koji imaju interes i empatiju prema studentima, kao skupini najmlađih i najranjivijih svojih korisnika, iz ovih bi se razloga trebalo poticati na ovakav rad i veću suradnju s psiholozima te drugim stručnim osobama koje imaju iskustva i znanja u provođenju biblioterapije kod mladih ljudi. Na taj bi način i sama visokoškolska knjižnica dobila jednu višu, novu, „ljekovitu“ dimenziju (Antulov, 2019). Zašto treba čitati baš književne tekstove kazuje nam i M. Grossman. Ona ističe kako se čitanjem književnih djela razvija i spoznajna i jezična sposobnost. Čitanje književnih djela uči čitatelja o običajima, društvima, različitim ljudima i vremenima, o različitim percepcijama, ali i o sebi samima (Grossman, 2010).

Jezik književnosti bogatstvo je za koje ne želimo da ova generacija bude zakinuta. Naime, govoreći o jeziku književnosti u odnosu na sve ostale vidove jezika S. L. Udier ističe njegovu fikcionalnost koja se postavlja spram faksionalnosti. Za razliku od pragmatičnosti funkcionalnih stilova jezika i usmjerenosti na uglavnom obavijesnu ulogu, jezik književnosti ima uglavnom estetsku i umjetničku svrhu (Udier, 2010). Također, jedino jezik lijepe književnosti zbog svoje diferenciranosti, raznorodnost i složenosti ima sposobnost odraziti jezik društva u svoj njegovoj složenost (Jonke, 1952).

Iz navedenih karakteristika jezika književnosti, svođenje čitanja isključivo na čitanje obavijesnih tekstova i onih potrebnih za učenje, nije pravi put u poticanju čitalačke pismenosti suvremenih studenata.

Govoreći o funkcijama čitanja kod studenata, N. Tomašević navodi njih četiri: funkcija ispunjavanja zadanog obrazovnog zadatka, funkcija individualnog razvoja, funkcija uživanja u čitanju i funkcija bijega od stvarnosti (Tomašević, 2008).

Vrijednost čitanja tekstova potrebnih za akademsko napredovanje je neupitna i logično je da studenti čitaju da bi učili. Logično je, također, da će visokoškolske knjižnice ovo čitanje poticati. Logično je, nadalje, da studenti čitaju i one tekstove koji imaju tek informativnu vrijednost. Naime, oni su članovi svog društva i svog doba i trebaju biti obaviješteni o njemu. Logično je da ponekad požele čitati i radi bijega od svakodnevice, kao i radi uživanja u lijepoj riječi i estetici književnog teksta : da im je potrebno i uživanje i rasterećenje. Međutim, u ova dva posljednja slučaja ostaje spomenuti problem nedostatka vremena. U skladu s tim, nerijetko dolazi do odustajanja od čitanja književnih tekstova ili do odabira onih manje kvalitetnih, koji se brže čitaju i ne traže veći osobni angažman. Naime, suvremeni studenti žive u vremenu koje traži brze rezultate pa i njihovo čitanje nerijetko karakterizira fragmentarnost, rascjepkanost i prelijetanje teksta (Juric, 2017). Ovo se osobito odnosi na čitanje sa suvremenih digitalnih medija koje se ne treba i ne smije zabranjivati, no ono ne smije postati jedini oblik čitanja. Spomenuta fragmentarnost ne dovodi do udubljenosti, analize i ponovne sistematizacije sadržaja niti do aktivnog sučeljavanja sa sadržajem teksta do kakve dovodi književni tekst. Ona, dapače, može dovesti do odvratanja pažnje pa i nazadovanja čitateljskih vještina (Spitzer, 2018). Upravo zato visokoškolske knjižnice ne smiju odustajati od zadaće poticanja čitanja književnih tekstova kod studenata. Književne tekstove namijenjene čitanju u slobodno vrijeme treba nabavljati, promicati te osvijestiti višestruke dobrobiti koje oni imaju po emocionalni, jezični, kulturološki, a u konačnici i na akademski uspjeh i razvoj studenata.

Osvrt na knjižnično događanje u knjižnici ogranka Novi kampus Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru (jedan od primjera dobre prakse u poticanju čitanja)

U radovima koji se bave istraživanjem čitanja kod studenata obično se nastoji dobiti podatak o postotku pročitanih naslova u određenom razdoblju, sklonosti ka određenoj vrsti literature, stupnju zadovoljstva tijekom čitanja i sl. Takva se istraživanja provode i u našoj domovini pa analizom dostupnih podataka u stručnoj literaturi nije problem doći do određenih saznanja o karakteristikama čitanja ove skupine čitatelja. Međutim, znanstvenih i stručnih radova koji navode primjere dobre prakse poticanja čitalačke pismenosti hrvatskih studenata nema puno. U nastavku ovog rada bit će predstavljeno događanje u knjižnici ogranka Novi kampus Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru kojim se željelo potaknuti studente na samostalno

pisanje i čitanje tekstova koji ne ulaze u domenu znanstvenih i stručnih, već tekstova iz područja kako usmene pripovjedne, tako i autorske (lijepo) književnosti.

a) Ukratko o ogranku

Ogranak Novi kampus nekadašnje Sveučilišne knjižnice u Zadru započeo je s radom 2001. godine. Primarne korisnike ovog ogranka čine devet sveučilišnih odjela, od kojih je većina smještena na istoj lokaciji. Svaka visokoškolska knjižnica, skupa sa svojim ograncima po svom poslanju jest središte informacija. Ona predstavlja središte znanja i učenja na sveučilištu, te kao takva ima obvezu i poziv sudjelovati u obrazovnom procesu studenata i svim aktivnostima koje ih pripremaju za proces cjeloživotnog učenja (Rubinić i Stričević, 2013). Knjižnica ogranka Novi kampus sa svojim odjelima surađuje na više razina: od nabavljanja potrebne literature i obavještanja o njoj, sudjelovanjem u procesu informacijskog opismenjavanja korisnika, održavanjem mnogobrojnih knjižnično-odjelnih manifestacija, poticanjem međusobne suradnje dvaju i više odjela u prostoru knjižnice..., ali i stvaranjem svijesti o prostoru knjižnice kao onom jednom, na sveučilištu jedinstvenom, toplom, ugodnom mjestu, na kojem se studenti uz rad i učenje mogu odmoriti, družiti i kvalitetno provoditi svoje slobodno vrijeme i vrijeme za rad.

Događanja kojima se promovira čitanje, a koja se organiziraju kao podrška manifestacijama „Mjesec hrvatske knjige“, „Noć knjige“, „Zadar čita“, knjižnična događanja povodom obljetnica rođenja ili smrti književnika, promocije književnih djela djelatnika Sveučilišta u Zadru, mjesečno gostovanje književnog kluba Modus Essendi s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, kao i druga slična, događanja, primjer su takve suradnje. Događanje naslovljeno „Pričaj mi...: vile, vilenjaci, more i demoni u našoj knjižnici duboko skriveni“... jedno je od takvih događanja koje će u daljnjem tekstu biti kratko predstavljeno.

b) „Vile, vilenjaci, more i demoni Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru“

Događanjem naslovljenim „Pričaj mi...: vile, vilenjaci, more i demoni u našoj knjižnici duboko skriveni“, knjižnica ogranka Novi kampus Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru pružila je svoju podršku manifestaciji „Mjesec hrvatske knjige“ 2024. godine. Riječ je o manifestaciji koja se održava od 1995. godine, svake godine u razdoblju od 15. listopada do 15. studenog. Godine 2024. tema manifestacije je bila „pripovijedanje“.

Prema riječima organizatora:

„Priču možemo slušati, čitati, čuti samo u prolazu, a možemo je i PRIPOVIJEDATI. Ona će nam samo izmamiti osmijeh ili nas pak od srca nasamijati. Zbog nje ponekad plaćemo, ali može nam pružiti i blagotvorne riječi utjehe... U ovome Mjesecu hrvatske knjige kao temu želimo istaknuti upravo vrijednost pripovijedanja i kazivanja, posebice onih književnih vrsta koje pripadaju usmenoj književnosti, kao što su bajka ili legenda, a čiji se sadržaj, baš kao i oblik, nezaustavljivo mijenja dok putuje kroz vrijeme ili zastaje na različitim mjestima diljem svijeta.“ (Mjesec Hrvatske knjige, 2024).

Cilj ovog prigodnog događanja, koje je uz prikladne rekvizite i mističnu atmosferu održano u knjižnici na Novom kampusu, je bio ukazati na višestruku dobrobit pripovijedanja i bilježenja pripovjednog teksta za njegovo potonje čitanje, ali i potaknuti studente Sveučilišta u Zadru na čitanje književnih tekstova, kao i samostalno pisanje kratkih priča. Studenti koji su se odazvali pozivu upućenom putem suradnje knjižničar-profesor, kao i direktnom pozivu knjižničara s pulta, aktivno su sudjelovali u ovom događanju koje je bilo otvoreno za javnost. Riječ je bila o studentima različitih odjela Sveučilišta. Nekima od njih čitanje književnih djela predstavlja sastavni dio studijskog programa, drugima pak ne. Tekstovi koji su pretragom knjižničnog fonda bili odabrani za čitanje, kao i oni koje su studenti i knjižničari sami napisali, trebali su odgovarati naslovu događanja. Pritom se željela istaknuti i kreativnost studenata, ali i iznimna važnost knjižnica i njihovih raznolikih informacijskih izvora u kojima se kriju kako novije, tako i one drevne priče i predaje koje su se ovom prigodom nastojale pročitati te tako oživjeti i očuvati. Naime, priče o vilama, demonima i drugim nadnaravnim bićima, tematski su ljudima oduvijek zanimljive pa ih nalazimo kako u umjetničkoj prozi, tako i u drevnim predajama, narodnim legendama, bajkama te usmenom svjedočanstvu puka.

Koja je veza između vila i duša nespokojnih pokojnika, zašto vještice željno čekaju Jurjevo, na kojem se hrvatskom brdu vile noću okupljaju, što čini glavnu razliku između vještice i mñre, što učiniti ako nas demonska bića napadnu ...? Na neka od ovih pitanja odgovore smo pronašli u knjižničnim izvorima „prepričane“, ali naišli smo i na one izvore koji donose svjedočanstva pojedinaca o susretu s mitskim bićima donesena u formi kazivanja, a koja su upravo za ovu prigodu u knjižnici pročitana.

Kazivači, čija su svjedočanstva u knjižnici pročitana, svjedoče autentičnost takvog susreta što donosi i dodatnu dozu uzbudljivosti. Za njih ova bića nisu izmišljena, puka fantastika, već bića s kojima već generacijama grade zajednički suživot.

Mnoge priče o demonskim bićima lako se pronalaze na policama knjižnica, no dobar dio njih, a s njima i spomenuta svjedočanstva, skrivene su duboko, kako na samim policama, tako i tamo negdje u izvorima dubokog sveučilišno-knjižničnog

weba. U takvim se izvorima malo teže snaći, a i sam pristup im je ponekad otežan: ograničen im je pristup, traži se lozinka, pripadnost ustanovi i sl. Naslovi koji su povodom ove manifestacije u knjižnici bili prezentirani, pronađeni su uglavnom u takvim izvorima. Odabirom upravo ovakvih izvora, knjižnica je željela dati svoj doprinos i edukaciji studenata o kvalitetnom služenju raznolikim izvorima. Također, ovim događanjem se težilo da, uz nove spoznaje o spomenutim bićima, hrvatskoj tradiciji i narodnim vjerovanjima, studenti Sveučilišta u Zadru, ali i članovi šire zajednice prisutni na događanju, dođu do spoznaje kako se do mnogih vrijednih znanja i iskustava, dolazi tek malo dubljim i temeljitijim traženjem.

Ipak, uz rad na spomenutom, informacijskom opismenjavanju, događanjem se, kao što je već spomenuto, ponajprije željelo potaknuti interes za pričanje, pripovijedanje, čitanje pa i samostalno pisanje književnih tekstova. Pričanje priča, kao i njihovo čitanje, podrazumijeva stjecanje životnog iskustva i sposobnosti snalaženja u izmijenjenim okolnostima. Ono utječe na kreativnost, a stručna literatura dokazuje kako čitanje iz razonode znatno obogaćuje ne samo emocionalni, već i intelektualni život čitatelja (Fulgosi, 2013). Ovo je osobito bitno znati onda kad govorimo o mladoj populaciji čitatelja kojoj pripadaju i studenti. Četiri su, spomenute, osnovne funkcije čitanja kod studenata: funkcija ispunjavanja zadanog obrazovnog zadatka, funkcija individualnog razvoja, funkcija uživanja u čitanju i funkcija bijega od stvarnosti (Tomašević, 2008). Ovim, kratkim događanjem, težilo se ispuniti ponajprije dvije posljednje navedene funkcije : omogućiti studentima, ali i ostaloj okupljenoj publici, užitak u slušanju pročitanih tekstova te im ponuditi bijeg od stvarnosti u svrhu nužnog povremenog osobnog opuštanja i rasterećenja. Na taj se način željelo motivirati cjelokupnu publiku, ali ponajprije studente, na daljnja čitanja i to ne samo literature potrebne za uspješno studiranje, već i literature za čitanje u slobodno vrijeme. Na kraju večeri, kao što je već spomenuto, u knjižnici je pročitano i nekoliko kratkih prigodnih priča koje su na ovu temu napisali studenti i knjižničari. Da bi mogli samostalno napisati kvalitetne priče, studenti su upućeni na niz vrijednih književnih djela za koje im je sugerirano da ih pročitaju. Budući da je tema bila uklopiva u višestruke književne vrste i oblike - od usmenih priča, narodnih i umjetničkih bajki, preko klasičnih i fantastičnih priča i romana pa nadalje, svaki je student odabrao područje u kojem se najbolje pronašao i na osnovu osobnih sklonosti, slijedeći pravila žanra, napisao svoju priču. Ovakve, kreativne i maštovite priče, nisu imale zadatak donijeti tek užitak publici (među kojom je bilo i studenata), već uputiti poziv na nova čitanja i samostalno pisanje. Sudjelovanje na ovakvom susretu te samostalno pisanje priča dokaz je da ljubav prema čitanju i pisanju književnih tekstova kod naših mladih nije nestala. Na svima nama koji se u području visokog školstva bavimo podupiranjem

čitateljskih kompetencija mladih, kako profesorima, tako i knjižničarima, zadatak je da tu ljubav prepoznamo, potaknemo i podupremo.

Zaključak

Već je na početku ovog rada naznačeno da nam čitanje nije prirodno urođeno, da ga se cijeli život uči te da, ukoliko želimo postati i ostati čitalački pismeni, ne smijemo sasvim odustati od njega ni u jednoj fazi svog života. Ovo se, svakako, odnosi i na studentsko čitanje. Zbog obrazovnih zadataka, studenti često nemaju vremena za čitanje u slobodno vrijeme, a nerijetko za njegovo provođenje radije biraju neku drugu aktivnost. Ako se u takvim trenucima i odluče na čitanje, najčešće je riječ o odabiru kratkih tekstova koji se brzo pročitaju i ne traže veći osobni angažman. Ipak, radi niza dobrobiti koje čitanje kvalitetnih književnih tekstova ima za pojedinca, studenti ne bi smjeli odustajati od čitanja takvih tekstova. Zbog svoje fikcionalnosti, estetičnosti i niza specifičnosti, čitanje upravo takvih tekstova (čitanje svojstveno funkciji uživanja u tekstu kao i funkciji bijega od svakodnevice), iznimno jako utječe kako na emocionalni, tako i na intelektualni napredak osobe. Učestalim čitanjem raznolikih književnih tekstova dobiva se privilegija ulaska u osobni svijet likova, mogućnost poistovjećivanja s nekima od njih, pri čemu ponekad dolazi i do osvješćivanja razloga za određene (neosviještene) vlastite životne odluke, spoznaje da slične probleme imaju i drugi ljudi, da postoji izlaz... Drugačije rečeno, neki od tih tekstova mogu djelovati i biblioterapijski na ove mlade ljude. Također, susret sa stilski raznovrsnim tekstovima utječe na razvijanje osobnog stila pisanja pojedinca. Primjer iz prakse naveden u ovom radu je dokazao kako mladi ljudi koji često čitaju nerijetko imaju sposobnost stvaranja samostalnih iznimno maštovitih, kreativnih i stilski raznolikih priča. Prikazano događanje, kojim se promovirala i usmena i lijeпа književnost, ali i sam fond visokoškolske knjižnice te njena uloga poticateljice čitanja u akademskom okruženju, privuklo je studente knjižnici. Takvo privlačenje jedna je od početnih stepenica na kojima započinje spomenuta uloga knjižnice. Čitanjem svojih priča studenti su pokazali publici da ljubav prema čitanju i pisanju kod ove generacije nije nestala. Na ovaj način, u suradnji s knjižničarima, oni su željeli potaknuti i druge studente na češća čitanja lijepe književnosti, kao i na samostalno pisanje. Ovo događanje je pokazalo da među studentima postoji interes, stoga, svi mi koji smo u mogućnosti raditi na njegovom razvijanju i poticanju navika čitanja kod studenata, trebamo ozbiljno shvatiti ovaj svoj zadatak. Svjesni da čitanje književnih djela traži slobodno vrijeme koje, kao što je navedeno, studentima u ovoj fazi života predstavlja problem, ali svjesni i posljedica do kojih dovodi odustajanje od ovakvog čitanja, trebali bismo ovom problemu dati odgovarajuću težinu. Budući da u zača-

ranom krugu čitanja odustajanje znači gubitak, da ono ne znači ostajanje na mjestu, već nazadovanje, da ne znači zastajanje, već zaostajanje, za početak je nužno osvijestiti problem studentskog čitanja i progovoriti o njemu. Naime, govoriti o suvremenim pismenostima, a zapostaviti pritom onu čitalačku, ne bi smjelo biti dozvoljeno ni na jednoj obrazovnoj razini, a osobito ne na spomenutoj, visokoškolskoj. Stvaranjem zbirke literature za čitanje u slobodno vrijeme koju će sačinjavati kvalitetna djela koja ostavljaju dublji trag na publiku i potiču na nova čitanja, kao i većim osobnim angažmanom pojedinih knjižničara, visokoškolske knjižnice mogu dati svoj doprinos čitanju lijepe književnosti. Kao aktivni sudionici u obrazovnom procesu na razini visokog školstva, one bi trebale imati nezamjenjivu ulogu u razvoju čitalačke kulture studenata. Budući da knjižnična događanja koja se u knjižnicama provode u svrhu poticanja čitanja nisu tek prolazna uгода, već im je cilj trajni odjek i višestruka dobrobit za studente, visokoškolski bi ih knjižničari, oni koji imaju sklonost ka ovakvim zadaćama, trebali s entuzijazmom organizirati i promovirati. Primjeri dobre prakse koji se potom mogu podijeliti s kolegama, kao i svim zainteresiranim osobama unutar i izvan područja visokog školstva, čine dobrobit za cijelu obrazovnu, a nerijetko i širu društvenu zajednicu. Da bi se u tome uspjelo, na početku je bitno na razini visokog školstva prepoznati sva dobrobit čitanja za studente, a ovim knjižnicama dati veći prostor za njegovo poticanje i tako ih motivirati na djelovanje.

Literatura

- Alić, S. (2009). Globalno selo. *Filozofska istraživanja*, 29 (1), 51-61. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/41064> Pristupljeno 18. rujna 2024.
- Antulov, Z. (2019). Uloga knjižnice u biblioterapiji (s osvrtom na sveučilišne knjižnice). *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62 (1), 151-165. <https://doi.org/10.30754/vbh.62.1.653> Pristupljeno 15. rujna 2024.
- Babić, D. P., Baucal, A. (2010). Čitalačka pismenost kao mera kvaliteta obrazovanja: procena na osnovu PISA 2009 podataka. *Psihološka istraživanja*, 13(2), 241-260. Preuzeto s: https://web.archive.org/web/20180720014907id_/http://scindeksclanci.ceon.rs/data/pdf/0352-7379/2010/0352-73791002241P.pdf Pristupljeno 18. rujna 2024.
- Begović, P., Labaš, D. (2023). Čitalačke navike studenata u digitalno doba. U: Togonal, Marijana; Ćurković Nimac, Jasna (ur.), *Čitatelj i čitanje u digitalno doba*. Zagreb: Hrvatsko katoličko sveučilište.
- Bouillet, D. (2008). Slobodno vrijeme zagrebačkih studenata: prilika za hedonizam ili samoostvarenje. *Sociologija i prostor*, 46 (3/4 (181/182)), 341-367. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/31812> Pristupljeno 20. rujna 2024
- Čudina-Obradović, M. (2002.). *Igrom do čitanja*. Zagreb, Školska knjiga.
- Dehaene, S. (2013). *Čitanje u mozgu: znanost i evolucija ljudskog izuma*. Zagreb: Algoritam.

- Dimzov, S. (2016). *Uloga sveučilišne knjižnice u digitalnom okruženju s obzirom na informacijsko ponašanje studenata humanističkih znanosti: Doktorski rad*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Fulgosi, S. (2013). Usmjereno čitanje. U: Mićanović, M. (ur.), *Čitanje za školu i život – IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika* (str. 116-125). Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Gabelica, M. i Težak, D. (2009). Koliko i kako čitaju budući učitelji. U: R. Javor (ur.). U: *Čitanje – obaveza ili užitak*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Giehrl, H. E. (1968). *[Junge] Der junge Leser*. Donauworth : Ludwig Auer.
- Grossman, M. (2010). *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb: Algoritam.
- Jonke, Lj. (1952). O raznolikoj službi književnog jezika. *Jezik, 1* (4), 100-105. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/50213> Pristupljeno 1. prosinca 2024
- Juric, M. (2017). *Čitanje u tiskanom i digitalnom okruženju: doktorski rad*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Kovač, M. (2021). *Čitam, da se pročitam: deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba*. Zagreb: Ljevak.
- Kuvač-Levačić, K. (2013). Razvoj i vrste čitanja, tipologija čitatelja s obzirom na čitanje „neknjiževnih“ tekstova. U: Mićanović, M. (ur.). *Čitanje za školu i život – IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika* (str. 13-22). Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Library Of Congress & Library Of Congress. Center For The Book, S. B. (2008). *To Read or Not to Read: A Question of National Consequence*. Washington, D.C.: Library of Congress, -05-08. [Audio] Retrieved from the Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/2021687963/>. Pristupljeno 1. rujna 2024.
- Manguel, A. (2001). *Povijest čitanja*. Zagreb: Prometej.
- Markočić Dekanić, A. (ur.). (2019). *PISA 2018 : rezultati, odrednice i implikacije : međunarodno istraživanje znanja i vještina*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
- Mjesec Hrvatske knjige*, 2024. <https://www.mhk.hr/mjesec-hrvatske-knjige-2024-> Pristupljeno 18. prosinca 2024.
- Pergar, M., Hadelá, J. (2020). Raising Awareness of the Importance of Reading to Early Childhood and Preschool Age Children through Lifelong Education of Parents. *Croatian Journal of Education*, 22 (Sp.Ed.3), 101-113. <https://doi.org/10.15516/cje.v22i0.3912> Pristupljeno 19. rujna 2024.
- Peti-Stantić, A. (2019). *Čitanjem do (spo) razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Zagreb: Ljevak.
- Plaščak, B., Petr Balog, K. (2011). Per aspera ad astra : trnovit put jedne fakultetske knjižnice prema kvaliteti. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 54 (1/2), 67-92. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/80465> Pristupljeno 19. rujna 2024.
- Rudež, J. (2004). Bibliografska metodologija. *Hrvatski*, 2(1–2), 56–66.
- Rubinić D., Stričević I. (2013). Informacijsko opismenjavanje studenata: potrebe i perspektive. U: Martek, A., Rybak Budić, E. (ur.), *Knjižnice: kamo i kako dalje?: zbornik radova*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Spitzer, M. (2018). *Digitalna demencija: kako mi i naša djeca silazimo s uma*. Zagreb: Ljevak.

- Stantić, V., Peti-Stantić, A. (2021). *Znati(želja) – Zašto mladi trebaju čitati popularnoznanstvene tekstove, i to odmah?* Zagreb: Ljevak.
- Špiranec, S., Banek Zorica, M. (2008). *Informacijska pismenost*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta.
- Tomašević, N. (2008). Istraživanje stajališta o čitanju i njihov utjecaj na nakladništvo (ocjena zainteresiranosti za književne vrste). *Libellarium*, 1 (2), 221-242. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/37157> Pristupljeno 18. rujna 2024.
- Udier, S.L. (2010). Jezik književnosti i sustav funkcionalnih stilova standardnoga jezika. *Lahor*, 1 (9), 7-20. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/64992> Pristupljeno 18. rujna 2024.
- Vuković, J. (2023). *Čitalačke navike na stranim jezicima učenika jezične i prirodoslovno-matematičke gimnazije: diplomski rad*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Wolf, M. (2019). *Čitatelju, vrati se kući: čitateljski mozak u digitalnom svijetu*. Zagreb: Ljevak.

Encouraging the Reading of Literary Texts in University Libraries (with Examples of Good Practice)

Abstract

Numerous studies on students' leisure reading habits indicate a lack of significant interest in this activity. Since reading is not an inherent skill for humans and must be learnt, any stagnation in this area can lead to regression. Therefore, it should not be neglected, especially among students as future academics. This is particularly important for reading literary texts due to their unique language, aesthetic qualities, and the various benefits they provide for intellectual and spiritual development. The main goal of this paper is to highlight the importance of encouraging students to read literary texts, the contributions that academic libraries can make in this regard, and the importance of presenting examples of best practices.

Keywords: academic libraries; leisure reading; student reading.